

Джерела та література

1. Балабанов И.Г. Основы финансового менеджмента: Как управлять капиталом? – М.: Финансы статистика, 2004.
2. Барановський О.І. Фінансова безпека. – К.: ФЕНІКС, 2003.
3. Наринский А.С., Гаджиев Н.Г. Контроль в условиях рыночной экономики. – М.: Финансы и статистика, 2003.
4. Романів М.В. Державний фінансовий контроль. – К.: НІОС, 2000.
5. Федоренко С.В. Проблеми залучення іноземних інвестицій і розвиток економіки України // Про приватизацію: Держ. інформ. бюл. – 2003. – №2
6. Шірінян Л., Глуценко А. Вплив фінансової глобалізації на страхування в Україні // Економіка України – К.: „Преса України”, 2004. – №5.

Резнік Н.П.**МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ**

Постановка проблеми. Забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в Україні залишається питанням стратегічної важливості, від реалізації якого залежать соціально-економічна динаміка, ефективність залучення у світовий поділ праці, можливості модернізації на цій основі національної економіки.

Завданням уряду є створення сприятливого інвестиційного клімату і забезпечення додаткових стимулів тим суб'єктам, які ефективно працюють у пріоритетних для економіки країни напрямках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо формування та оцінки інвестиційного клімату знайшли відображення у роботах вітчизняних науковців: І.Бланка, І.Бураковського, О.Гаврилюка, Б.Губського, В.Сременка, Д.Лук'яненка, В.Мельника, О.Носової, А.Пересади, А.Поручника, О.Рогач, В.Савчука, В.Федоренка, А.Філіпенка, О.Шаповалова, О.Шниркова та інших.

Невирішені раніше проблеми. Незважаючи на велику кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів щодо проблем формування інвестиційного клімату, необхідно зауважити, що чинники, які його формують на різних рівнях, є недостатньо адекватно систематизованими.

Під поняттям «інвестиційний клімат» розуміють ступінь сприятливості ситуації, що складається в тій чи іншій країні (регіоні, галузі), для ймовірного надходження інвестицій у цю країну (регіон, галузь).

Досліджуючи понятійний апарат економіки інвестицій в Україні Просович О., стверджує, що основними чинниками, які діють на зміст цього поняття, є політичні, правові та інфляційні. При цьому автор зазначає, що привабливість інвестиційного клімату або середовища визначається з допомогою інтегральної оцінки дій суспільних чинників, які характеризують адаптованість політико-економічної системи до реформування та вірогідний рівень інвестиційних ризиків, що враховуються потенційними інвесторами [1].

Щоб дати оцінку інвестиційного клімату, треба охарактеризувати п'ять найбільш важливих складових: політичне середовище, правове середовище, макроекономічні чинники, податкове оточення, регуляторний вплив.

- Політичне середовище характеризується такими показниками, як стабільність політичної системи, наявність/відсутність конфліктів між політичними опонентами, частота зміни урядів, кількість політичних скандалів, ступінь довіри до влади тощо.
- Правове середовище характеризується наявністю стабільного законодавства, конституційних законів, кодексів, законів, що захищають права власності та права інвесторів, їх несуперечливістю, простотою та чіткістю, що передбачає наявність прямої дії і механізмів виконання, а також ефективністю судової системи.
- Економічні чинники характеризуються динамікою грошово-кредитної сфери, банківської системи та інших складових інфраструктури економіки, експортно-імпортних операцій, рівнем інфляції, стабільністю національної валюти, станом внутрішнього ринку та його довгостроковим потенціалом, рівнем ресурсної забезпеченості та інвестування, показниками фінансової стабільності, наявністю вільних трудових ресурсів, рівнем їх професійної кваліфікації та вартості тощо.
- Податкове оточення характеризується розподілом податкового тиску, рівнем податкового навантаження, наявністю податкових стимулів до інвестування.
- Регуляторний вплив характеризується прозорістю та послідовністю державної політики, здатністю досягати поставлених стратегічних цілей і дотримуватися поточних зобов'язань, рівнем впливу на інвесторів із боку органів державної влади різного рівня у вигляді вимог стосовно реєстрації, ліцензування, сертифікації підприємницької діяльності тощо [2].

Мета дослідження. Дати оцінку інвестиційному клімату та проаналізувати види і складові, які на нього впливають; виділити чинники, які впливають на інвестиційний клімат та знайти шляхи його покращення.

Методика дослідження. У процесі дослідження застосовувалися такі наукові методи: теоретичного пошуку, який використано при вивченні наукової проблематики з питань інвестиційної діяльності; абстрактно-логічний метод, який дозволив провести теоретичні та методологічні узагальнення і сформулювати висновки.

Вклад основного матеріалу. Проблемі покращення інвестиційного клімату на державному рівні увага приділяється ще з 1991 року. На сьогодні в Україні вже створено правове поле для здійснення інвестиційної діяльності. Зокрема, ця сфера діяльності регулюється низкою Законів України («Про інвестиційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування» тощо), понад 10 Указами Президента, а також Постановами та Розпорядженнями КМУ.

Згідно цих нормативно-правових актів, в Україні передбачено рівні права і гарантії захисту інвестицій для всіх суб'єктів інвестиційної діяльності. Водночас на захист іноземних інвестицій та формування рамок умов для міжнародної інвестиційної діяльності додатково спрямовано ратифікацію Вашингтонської Конвенції про порядок вирішення інвестиційних суперечок між державами та іноземними особами та угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій, які підписані із 70 країнами світу.

У статті С. Кулицького та Н. Омелянчик було зроблено висновок, що «десятиріччя адаптації українського суспільства до умов функціонування вітчизняної економіки на ринкових засадах сприяло наростанню інвестиційної активності національного капіталу», з огляду на що «можна говорити про поліпшення інвестиційного клімату для вітчизняних інвесторів загалом починаючи з 1999 року» [3].

Інвестиційнопривабливими стали такі види економічної діяльності, як харчова промисловість та переробка сільськогосподарських продуктів, оптова торгівля і посередництво в торгівлі, фінансова діяльність, машинобудування, хімічна та нафтохімічна промисловість, металургія та обробка металу, виробництво коксу, продуктів нафтопереробки та ядерного палива, науково-технологічна та інноваційна діяльність, туризм (розвиток готельної інфраструктури).

За сучасних умов розвитку світового господарства значно зростає значимість іноземних інвестицій, які є запорукою підвищення технічного рівня і ефективності виробництва. Значна нерівномірність у розміщенні пояснюється, перш за все, створенням відповідного інвестиційного клімату в країні-реципієнті. Так, 75% інвестицій впродовж останніх років зосереджується у 26 країнах світу, близько 22% – припадає на 127 країн, що розвиваються, і лише 3% – на 28 країн з перехідною економікою.

Між тим, попри суттєві зусилля у формуванні відповідних організаційно-економічних та правових заходів зміцнення інвестиційного клімату, міжнародними експертами відзначається зниження інвестиційної привабливості України. Так, за версією Economist Intelligence Unit (EIU), Україна за показниками якості бізнес-середовища посідає 75 місце серед 82 країн. Попри прогнози цієї організації щодо певного зростання рейтингу протягом 2007–2011 рр. (на 5 позицій), Україна й надалі суттєво відставатиме від ключових конкурентів за іноземні інвестиції на світовому ринку.

Україна з 1994 року одержала більше 24 мільярдів доларів іноземних інвестицій, або 511 доларів на кожного українця.

Дані Державного комітету статистики свідчать у першу чергу про нерівномірний розподіл інвестицій по регіонах України. Найбагатші – кияни. На кожного жителя столиці доводиться 2,8 тисячі доларів інвестицій. На другому місці Дніпропетровська область – 692 долара на людину. Високі показники демонструють ще п'ять областей – Харківська, Донецька, Київська, Волинська й Запорізька. Серед аутсайдерів – Вінницька – 69 доларів на одного жителя, Кіровоградська – 51 долар, Тернопільська й Чернівецька області – 41 долар.

Розрив у показниках залучення інвестицій між Києвом та іншими областями із кожним роком збільшується. У столиці протягом року приріст інвестицій з-за кордону склав 66,6%, що у два рази вище, ніж загальний показник по Україні. Приміром, у Севастополі ріст залучених інвестицій за рік склав тільки 18,7%.

У Чернівецькій і Чернігівській областях обсяг інвестицій протягом цього року тільки зменшився. Аналітики не виключають, що розрив між областями надалі буде тільки збільшуватися.

В Україні в 2007 році спостерігався рекордний приріст іноземних інвестицій, але у порівнянні із більшістю найближчих сусідів ці цифри виглядають скромно.

За даними Держкомстату, обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України за 1 півріччя 2007 року виріс на 11,8% – до 24,171 мільярда доларів. Інвестиції надійшли з 119 країн. Основні держави-інвестори: Німеччина – 5,677 мільярда доларів, Кіпр – 4,130 мільярди доларів, Австрія – 1,957,0 мільярда доларів, Нідерланди – 1,864 мільярда доларів, Великобританія – 1,796 мільярда доларів, США – 1,380 мільярда доларів, РФ – 1,236 мільярда доларів.

Цікаво, що найбільший приріст іноземних інвестицій на душу населення показала Волинська область, де за рік цей показник збільшився на 263%. За даними облдержадміністрації, це явище пов'язане із реалізацією інвестиційних проектів по автомобілебудуванню й виробництва будматеріалів. Зокрема, Великобританія вклала кошти у випуск автобусів і тролейбусів на «Луцьком автомобільному заводі». Німецький концерн «Даймлер крайслер АГ» залучив у Волинській області випуск кабельних систем для легкових автомобілів, а декілька інвесторів з Кіпру – випуск виробів із дерева.

Тенденція така, що в першу чергу розвиваються такі міста, як Київ, Донецьк, Дніпропетровськ і Харків. Якщо не будуть впроваджені державні програми, ці міста й далі у своєму розвитку будуть відриватися. В інших же регіонах у результаті цього буде загострюватися соціально-економічна ситуація, занепад інвестиційної активності. Однією із причин є тиск регуляторних органів, що у більшій мірі відчувається у регіонах. Крім того, дотепер не було ефективної державної політики, спрямованої на розвиток регіонів.

В Україні дедалі більше дається взнаки нечіткість інвестиційної стратегії, а непрозорість процесу обговорення та формування інвестиційних та інноваційних пріоритетів розвитку національної економіки перешкоджає виробленню об'єктивних цілей та напрямків цієї політики, послаблює суспільну легітимність урядової політики у цій сфері. В суспільстві, а також серед економічної еліти, вже назріло розуміння того, що без докорінних змін практики впровадження та механізмів реалізації декларованих у національному зако-

нодавстві норм забезпечення інвестиційного клімату Україна буде позбавлена гідних перспектив у міжнародному поділі праці.

А.Пересада, І.Михасюк, А.Мельник, М.Крупка, З.Залого виділяють п'ять груп чинників, під впливом яких формується інвестиційний клімат [4]:

- рівень розвитку продуктивних сил та стан інвестиційного ринку (стан та структура виробництва; рівень розвитку робочої сили; стан ринку інвестицій та інвестиційних товарів, ринку цінних паперів);
- політична воля влади та правове поле держави (створення відповідної законодавчої та нормативної бази; досягнення стабільності національної грошової одиниці; рівень розвитку валютного регулювання; забезпечення привабливості об'єктів інвестування);
- стан фінансово-кредитної системи та діяльність фінансових посередників (рівень інвестиційної діяльності банків; рівень розвитку та функціонування парабанківської системи; інвестиційна політика Національного банку України);
- статус іноземного інвестора (режим іноземного інвестування; діяльність міжнародних фінансово-кредитних інституцій; наявність вільних економічних та офшорних зон);
- інвестиційна активність населення (відносини власності в державі; стан ринку нерухомості; виконання державної програми приватизації).

За А.Пересадою, під впливом вказаних чинників формується чотири типи середовищ, які є фактично складовими інвестиційного клімату: політико-правове; соціально-культурне; економічне та інституціонально-інфраструктурне. Варто зауважити, що автор розглядає інвестиційний клімат на національному, регіональному, галузевому рівні, а також на рівні підприємства, проте не розглядає інвестиційний клімат на рівні окремого виду діяльності.

Виняткову роль у створенні сприятливого інвестиційного клімату відіграє держава, яка повинна підпорядкувати єдиній меті поточні завдання, фактори і потенціал, обмежуючи або стимулюючи у певні періоди розвиток окремих видів діяльності, галузей, регіонів. Важливим аспектом формування інвестиційного клімату є законодавче узгодження національних правових актів у інвестиційній сфері з міжнародними щодо захисту прав власності іноземних інвесторів. Кроком у цьому напрямку повинно бути приєднання України до Вашингтонської конвенції 1965 р. «Про порядок розв'язання інвестиційних спорів між державами та іноземними особами» та Сеульської конвенції 1985 р. «Про заснування багатостороннього агентства з гарантій інвестицій», які розроблені й успішно діють під егідою Міжнародного банку з реконструкції та розвитку, а також до конвенцій та низки інших міжнародних угод, що регулюють діяльність у галузі іноземного інвестування [5].

Існуючі в Україні перешкоди реалізації пріоритетів формування інвестиційного клімату мають системний характер і охоплюють правову, економічну, науково-технологічну та фінансову складові. Ключовими характерними особливостями, які стримують поліпшення інвестиційного клімату, є: відсутність в Україні сталої стратегії та відповідного національного плану дій; обмеженість потенціалу залучення прямих іноземних інвестицій в Україну через приватизацію державних підприємств; переобтяженість регуляторними нормами та складність податкової системи; суттєве податкове навантаження; неієднотність механізмів забезпечення ринкових прав і свобод інвесторів, а також низький рівень захисту інвесторів; низький рівень ефективності законодавства з питань корпоративного управління; негативний міжнародний імідж України.

Враховуючи ці обставини і усвідомлюючи важливість покращення інвестиційного клімату в Україні, головним завданням на короткострокову перспективу є підготовка необхідної правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення інвестиційного клімату й формування основи збереження та нарощування конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Для цього необхідно здійснити низку першочергових заходів з послідовної деполітизації економіки, формування єдиних стратегічних цілей та послідовності економічних реформ, незмінних за приходу до влади будь-яких політичних команд, забезпечення незмінності та гарантованості захисту ринкових прав і свобод інвестора.

Одним з найважливіших чинників покращення інвестиційного клімату в Україні є створення адекватного ринковій економіці правового поля. З цією метою необхідно проводити роботу у напрямі укладень міждержавних угод про заохочення і захист інвестицій та уникнення подвійного оподаткування, обміну інформацією про нормативно-правові акти у сфері інвестиційної діяльності, формування стабільної законодавчої бази та умов провадження підприємницької діяльності; розширювати співробітництво із Міжнародним валютним фондом, Світовим банком і Європейським банком реконструкції та розвитку у питаннях надання фінансової допомоги Україні, здійснюватися заходи для прискорення процесу вступу України до СОТ.

Для поступової адаптації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу та до вимог СОТ повинні бути прийняті нормативно-правові акти, що регулюватимуть питання: подальшого реформування податкової системи; формування нормативно-правової бази, що сприятиме функціонуванню фондового ринку; захисту внесків громадян із страхування їх життя, здоров'я, на недержавне пенсійне забезпечення.

Висновки. Виконання усіх перелічених (і навіть більше) заходів забезпечить створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні, поліпшить її привабливість для іноземних інвесторів.

Створення інститутів спільного інвестування забезпечить належні умови для діяльності інвесторів. Буде створено прозору систему реалізації прав усіх інвесторів шляхом удосконалення системи корпоративного управління.

Збільшення інвестиційних ресурсів передбачається досягти, зокрема, шляхом ефективного використан-

ня державних інвестицій, збільшення обсягів довготермінового кредитування реального сектору економіки, іноземних інвестицій. За прогнозами експертів надходження прямих іноземних інвестицій за період до 2010 року очікується у розмірі майже 10 млрд. доларів США.

Реалізація механізму концесії сприятиме залученню інвесторів до модернізації об'єктів інфраструктури, а використання інвестицій у науково-технічній та інноваційній сфері – створенню нових робочих місць.

Унаслідок реалізації стратегії довготермінового економічного розвитку держави прогнозується збільшення видатків державного і місцевих бюджетів на інвестиції у виробничу та соціальну сферу, обсяг яких визначатиметься бюджетами відповідного рівня.

Перший крок у напрямку підтримки економіки – не перевантажувати її податками. Рівень перерозподілу ВВП через бюджет в 2008 році залишиться таким, як і в минулі роки – 30,4%. На інвестиційні цілі у наступному році будуть спрямовані надходження від приватизації в розмірі 9 мільярдів гривень. Ці кошти, насамперед, будуть спрямовані на реальний сектор нашої економіки – на розвиток будівельної галузі, літакобудування, будівництво житлового фонду тощо.

Міністерство фінансів також припускає зменшити вдвічі ставку зборів при купівлі-продажу іноземної валюти – з 1 до 0,5%, для залучення в економіку не тільки вітчизняних, але й іноземних інвестицій.

В 2008 році обсяг державних інвестицій в економіку України приблизно складе 37,5 мільярда гривень, що майже на 10 мільярдів гривень більше рівня 2007 року. Такий прогноз зробив заступник Міністра фінансів Анатолій Мярковський під час прес-конференції, присвяченої інвестиційно-інноваційному блоку проекту Держбюджету на 2008 рік. Таке фінансове вливання у розвиток вітчизняної економіки буде сприяти технічному переоснащенню підприємств і підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних товарів на світових ринках. Зокрема, передбачається механізм пільгового кредитування інноваційних та інвестиційних проектів.

Проте перспективи на покращення інвестиційного клімату в Україні залежать не тільки від дій влади, але й від наполегливості потенційних інвесторів у здійсненні впливу на владу. Так чи інакше, але капітал має здатність накопичуватись і вимагає вкладення. Рано чи пізно баланс інтересів між владою і капіталом встановиться, і процес покращення інвестиційного клімату набуде незворотного характеру.

Джерела та література

1. Просович О.П. Понятійний апарат економіки інвестицій в Україні // Вісник НУ «Львівська політехніка». Випуск №425. Проблеми економіки та управління. – Львів, 2001. – С. 128–134.
2. Москвін С. Характеристика інвестиційного клімату в Україні та перспективи його покращення // Громадянське суспільство. – Вип. 1. – К., 2007.
3. Інвестиційний клімат в Україні: міфи і реальність // Режим доступу: <http://www.ucipr.kiev.ua>
4. Державне регулювання економіки / І.Михасюк, А.Мельник, М.Крупка, З.Залого // Під ред. І.Михасюка. – Львів: Укр. технології, 1999. – 640 с.
5. Омельченко А.В. Інвестиційне право: Навчальний посібник. – К.: АТКА, 1999. – 176 с.
6. Програма «Інвестиційний імідж України» // Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua>
7. Звіт за результатами фокус-групового дослідження «Інвестиційний клімат в Україні: проблеми та перспективи розвитку» // Режим доступу: <http://www.ucipr.kiev.ua>
8. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства» від 24.06.2004 р. №1877 (із зм.) // Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

Ролько О.Ю.

ЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Господарська діяльність будь-якого підприємства нерозривно пов'язана з рухом коштів. Кожна господарська операція супроводжується або надходженням, або витратою коштів. Кошти обслуговують практично всі аспекти операційної, інвестиційної і фінансової діяльності.

Актуальність теми. Поступовий перехід до нових форм господарювання зумовив гостру потребу розроблення адаптованих до сучасної практики механізмів управління їх фінансово-господарською діяльністю, серед яких особливої уваги заслуговує організація управління грошовими потоками.

Функціонування господарських суб'єктів це складний динамічний процес, що характеризується безперервним рухом грошових коштів, в результаті якого формуються вхідні та вихідні грошові потоки. Управління ними має важливе значення для реалізації ключових цілей підприємств будь-якої форми власності та є запорукою їх сталого фінансового стану. Адже шляхом збалансування обсягів надходження і використання грошових коштів та синхронізації їх у часі досягається забезпечення фінансової рівноваги та прискорення реалізації внутрішньогосподарських завдань господарських суб'єктів. І, навпаки, відсутність належної уваги до управління грошовими потоками може значно ускладнити роботу підприємств, спричинивши загрозу банкрутства.

Забезпечення грошових надходжень, які потрібні для відшкодування витрат виробництва й обігу, своєчасне виконання фінансових зобов'язань перед державою, банками та іншими суб'єктами господарювання, формування доходів і прибутку є найважливішою стороною діяльності підприємств.

Ступінь дослідження. Важливий внесок у розробку аналітичного забезпечення управління грошовими